

درآمدی بر مزد و چالش‌های محاسبه آن در حقوق ایران

الناز یوسفی

سرشناسه	: یوسفی، الناز، ۱۳۷۰ -
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: درآمدی بر مزد و چالش‌های محاسبه آن در حقوق ایران/الناز یوسفی.
مشخصات نشر	: تهران: فره‌وش، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۲۷ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۹۵-۱۶۴-۷
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۲۵.
موضوع	: حقوق و دستمزد -- ایران
موضوع	: Wages -- Iran
رده بندی کنگره	: HD۴۹۱۲/ف۹ ی ۱۳۹۶
رده بندی دیویی	: ۳۳۱/۳۰۰
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۰۷ ۴۹۵

درآمدی بر مزد و چالش‌های محاسبه آن در حقوق ایران

الناز یوسفی

ناظر فنی: حدیث السادات براتی

صفحه آرا: رضا کاوه

طراح جلد: رضا کاوه

نوبت چاپ: اول - زمستان ۱۳۹۶

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۰۵۰۰ ریال

کلیه حقوق چاپ و نشر مخصوص و محفوظ ناشر است

آدرس: میدان انقلاب، ضلع جنوب شرقی، ساختمان مترجمان، پلاک ۱۷، طبقه ۱ و طبقه ۲
 نمایشگاه و فروشگاه مرکز: میدان انقلاب، روبه روی درب اصلی دانشگاه تهران، ساختمان پارسا، پلاک ۲۶ طبقه ۱ و ۱ -
 شماره تماس: ۰۹۱۰۷۸۹۲۷۴۷ و ۰۶۶۹۳۱۶۶۹، ۰۶۶۴۶۰۹۳۶؛ دورنگار: ۸۹۷۸۴۵۵۸
 وبسایت: www.farhooshpub.com

فهرست مطالب

پیشگفتار	۱۱
مقدمه	۱۳
تا اینجا	۱۴
فصل اول: مفاهیم	۱۷
مبحث اول: تبیین مفهوم غیر حقوقی مزد	۱۷
گفتار اول: مفهوم کلی مزد	۱۸
گفتار دوم: مزد 'ایدگای اقتصادی	۱۹
بند اول: تعریف	۱۹
بند دوم: نظریه‌های اقتصادی مرتبط با مزد	۲۰
بند سوم: اهمیت اقتصادی مزدها	۲۴
گفتار سوم: بعد اجتماعی مزد	۲۵
بند اول: مفهوم مزد اجتماعی	۲۷
بند دوم: مفهوم مزد عادی	۲۸
بند سوم: مزد مساوی در برابر کار هم ارزش	۲۸
مبحث دوم: تبیین مفهوم حقوقی و قانونی مزد	۲۹
گفتار اول: مفهوم حقوقی مزد	۲۹
بند اول: مزد به معنای خاص	۳۰
بند دوم: مزد به معنای عام	۳۰
گفتار دوم: مفاهیم چهارگانه مزد در قانون کار	۳۱
بند اول: حق السعی	۳۴
بند دوم: مزد	۳۵
بند سوم: مزد ثابت	۳۷

۳۷.....	بند چهارم: مزد مبنا
۳۸.....	بند پنجم: مفهوم حقوقی حداقل مزد
۴۲.....	بند ششم: استانداردهای بین‌المللی در خصوص حداقل مزد
۴۴.....	گفتار سوم: شناسایی مزد در حقوق کار
۴۵.....	گفتار چهارم: عوامل تشکیل‌دهنده مزد در حقوق کار
۴۶.....	مبحث سوم: نظریه‌های مربوط به محاسبه مزد در حقوق ایران
۴۶.....	گفتار اول: نظریه عرضه تقاضا
۴۷.....	گفتار دوم: نظریه قدرت پرداخت
۴۷.....	گفتار سوم: نشریه کارایی
۴۸.....	گفتار چهارم: قوانین و مقررات دولتی
۴۸.....	گفتار پنجم: نظریه ریشه‌ای زندگی
۴۹.....	گفتار ششم: نظریه‌های فرهنگی و ارزشی
۵۰.....	گفتار هفتم: سند یکاها اتحادیه‌ها و سراسیون‌ها
۵۳.....	فصل دوم: مبنای تعیین و پرداخت مزد در حقوق ایران
۵۳.....	مبحث اول: انواع مزد در حقوق کار ایران
۵۳.....	گفتار اول: تقسیم‌بندی نظری
۵۳.....	بند اول: مزد نقدی و غیر نقدی
۵۴.....	بند دوم: مزد مستقیم و مزد اجتماعی
۵۵.....	بند سوم: مزد اسمی و مزد واقعی
۵۵.....	گفتار دوم: تقسیم‌بندی مزد بر مبنای نحوه محاسبه
۵۵.....	بند اول: مزد بر اساس زمان
۵۶.....	بند دوم: مزد بر اساس مقدار کار
۵۸.....	مبحث دوم: مزد در حقوق کار ایران با توجه به مدت
۶۰.....	گفتار اول: شرایط مزد کار روزانه و هفتگی
۶۰.....	بند اول: تعریف ساعات کار
۶۰.....	بند دوم: میزان ساعات کار
۶۲.....	بند سوم: نوبت‌کاری
۶۳.....	بند چهارم: کارهای متناوب

- بند پنجم: کارهای ساخت و زیان آور ۶۴
- گفتار دوم: شرایط مزد بر اساس نحوه زمان‌بندی ۶۵
- بند اول: مزد در شب ۶۵
- بند دوم: مزد اضافه کاری ۶۵
- بند سوم: تعطیل هفتگی ۶۷
- بند چهارم: مرخصی ۶۹
- بند پنجم: ساعات کار زنان و کودکان و نوجوانان ۷۱
- مبحث سوم: عوامل، راهکارها و شیوه‌های حقوقی تعیین مزد ۷۴
- بند اول: عوامل مؤثر در تعیین مزد ۷۴
- بند اول: مزد و بهره‌وری کارگر ۷۵
- بند دوم: اشتغال ۷۶
- بند دوم: مزد و قیمت ۷۷
- بند چهارم: مزد و سفر ۷۸
- گفتار دوم: روش‌های تعیین حداقل دستمزد ۷۹
- بند اول: تعیین یک نرخ پایه ملی یا منطقه‌ای توسط دولت یا گروه چندجانبه ۷۹
- بند دوم: تعیین نرخ‌های چندگانه توسط دولت یا گروه چندجانبه ۸۰
- بند سوم: تعیین یک نرخ پایه ملی یا منطقه‌ای، از طریق چانه‌زنی جمعی ۸۰
- بند چهارم: تعیین نرخ‌های چندگانه از طریق چانه‌زنی جمعی ۸۰
- گفتار سوم: راهکارهای حقوقی تعیین مزد ۸۱
- بند اول: تعیین مزد از طریق قرارداد کار ۸۱
- بند دوم: تعیین مزد از طریق پیمان‌های دسته‌جمعی ۸۱
- بند سوم: تعیین مزد توسط دولت ۸۱
- گفتار چهارم: شیوه‌های حقوقی تعیین مزد ۸۲
- بند اول: تعیین مزد بر اساس ساعات کار ۸۲
- بند دوم: تعیین مزد بر اساس میزان کار ۸۳
- بند سوم: کارمزد ساعتی ۸۵
- مبحث چهارم: تعیین پرداخت مزد ۸۶
- گفتار اول: روش‌های پرداخت مزد ۸۶

۸۹	گفتار دوم: مواعد و محل پرداخت مزد
۹۱	فصل سوم: حمایت از مزد در حقوق ایران
۹۱	مبحث اول: حمایت‌ها از مزد
۹۱	گفتار اول: تعریف حمایت مزد و هدف از تعیین آن
۹۱	گفتار دوم: روند تعیین حمایت مزد
۹۴	مبحث دوم: حمایت‌های قانونی از مزد
۹۴	گفتار اول: تعیین و رعایت حداقل دستمزد
۹۵	بند اول: تأمین زندگی خانواده کارگر بدون در نظر گرفتن مشخصات کارگران و ویژگی...
۹۵	بند دوم: لحاظ کردن تورم در اعلام حداقل دستمزد سالیانه
۹۶	گفتار دوم: الزامات مربوط به حداقل دستمزد
۹۶	گفتار سوم: تهیه و جریان طبه‌بندی مشاغل
۹۷	گفتار چهارم: رعایت اصل برابری برای کار مساوی
۹۷	گفتار پنجم: رعایت فواصل زمانی استراحت در پرداخت مزد
۹۸	گفتار ششم: حمایت‌های مربوط به پرداخت مزد
۹۸	بند اول: زمان پرداخت مزد
۹۸	بند دوم: ممنوعیت تبعیض در پرداخت مزد به زن و مرد
۱۰۰	گفتار هفتم: محدودیت‌های قانونی برداشت از مرز
۱۰۰	بند اول: موارد برداشت از مزد کارگر توسط کارفرما با حکم دادگاه
۱۰۱	بند دوم: موارد برداشت اختیاری کارفرما
۱۰۲	گفتار هشتم: حمایت از مزد کارگر در برابر اشخاص ثالث
۱۰۲	بند اول: ممتاز بودن مطالبات کارگر
۱۰۳	بند دوم: حمایت از مزد کارگر در مقابل بستانکاران
۱۰۴	گفتار نهم: مسئولیت مقاطعه دهندگان در خصوص مزد کارگران مقاطعه‌کاران
۱۰۴	گفتار دهم: مزد و مرور زمان
۱۰۵	مبحث سوم: نظارت بر مزد با توجه مراجع رسیدگی
۱۰۶	گفتار اول: انجمن‌های اسلامی
۱۰۶	گفتار دوم: انجمن‌های صنفی کارگران و کارفرمایان
۱۰۷	گفتار سوم: شورای اسلامی کار

۱۱۱	فصل چهارم: چالش‌های مربوط به محاسبه مزد در حقوق ایران
۱۱۱	مبحث اول: نحوه محاسبه قراردادهای مزد و چالش آن
۱۱۱	گفتار اول: دوره آزمایشی
۱۱۱	گفتار دوم: قراردادهای کارمزدی
۱۱۱	بند اول: مفهوم قرارداد کارمزدی
۱۱۲	بند دوم: نحوه محاسبه حقوق و مزایا قراردادهای کارمزدی
۱۱۳	گفتار سوم: قراردادهای مزد ساعتی
۱۱۳	بند اول: مفهوم مزد ساعتی
۱۱۴	بند دوم: محاسبه حقوق و مزایا قراردادهای مزد ساعتی
۱۱۵	گفتار چهارم: قراردادهای کارمزد ساعتی
۱۱۵	بند اول: مفهوم کارمزد ساعتی
۱۱۶	بند دوم: نحوه محاسبه حقوق و مزایا قراردادهای کارمزد ساعتی
۱۱۷	مبحث دوم: ملاک‌های مربوط به محاسبه مزد و چالش آن در حقوق ایران
۱۱۷	گفتار اول: ملاک‌های مربوط به محاسبه مجموع حقوق و مزایا
۱۱۸	گفتار دوم: ملاک‌های مربوط به نحوه محاسبه حقوق و دستمزد
۱۲۱	نتیجه‌گیری
۱۲۵	فهرست منابع و مآخذ

پیشگفتار

هدف از نگارش این کتاب بررسی چالش‌های مربوط به محاسبه آن در موارد ذی‌ربط در ایران می‌باشد.

مزد یکی از مهم‌ترین موضوعات در رابطه کارگر و کارفرما است. رابطه اقتصادی این دو با پرداخت مزد در مقابل کار تحقق می‌یابد. بنابراین، کسی که به‌طور مجانی فعالیتی را انجام می‌دهد کارگر محسوب نمی‌گردد و بدیهی است کسی هم که از آثار کار مجانی بهره‌مند می‌شود کارفرما محسوب نمی‌شود. ماده ۲ قانون کار^۱ ۱۳۶۰ معیار تشخیص کارگر از غیر کارگر را دریافت حق السعی - اعم از مزد، حقوق، سهم‌سب و سایر مزایا می‌داند که به درخواست کارفرما کار می‌کند. همچنین ماده ۳ قانون فوق‌الذکر^۲ تر می‌دارد:

«کارفرما شخصی است حقیقی یا حقوقی که کارگر به درخواست و اجابت او در مقابل دریافت حق السعی کار می‌کند».^۱ مزد کلید حقوق کار بوده و اهمیت آن در روابط کار غیرقابل‌انکار است. اسناد بین‌المللی که در زمینه حقوق اساسی بشر برداشتن سطح زندگی مناسب زندگی که یکی از مؤلفه‌های آن برخورداری از مزد کافی است تأکید ورزیده‌اند. در مقدمه اساسنامه سازمان بین‌المللی کار نیز «تضمین مزدی که شرایط یک زندگی مناسب را

تأمین نماید» مورد تأیید قرار گرفته است.^۱ این کتاب به‌طور کلی در پی بررسی نحوه حمایت و تضمین مزد کارگران در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد که این بررسی هم با توجه به متون داخلی از قانون اساسی گرفته تا قوانین عادی و هم با توجه به اسناد بین‌المللی صورت گرفته است. البته در این بین ضرورت حمایت از کارگر، اعمال مجرمانه‌ای که می‌توان با توجه «مزد کارگران» صورت داد، نیز مورد بررسی قرار گرفته است. اما آنچه ما در این نوشتار مورد بررسی قرار می‌دهیم مزد و چالش‌های مربوط به محاسبه آن در موارد ذی‌ربط اتخاذ می‌کند و بمنزله بیان هر آسیب سعی شده است راهکارهای متناسب برای حل و رفع آن‌ها ارائه گردد.

مزد، عوضی است که کارگر در ازای کاری که انجام می‌دهد، از کارفرمای خود دریافت می‌دارد. مبنای مزد درجه‌ای رابطهٔ قراردادی بین کارگر و کارفرماست ولی در این رابطه تعادل قدرت معاملاتی بین طرفین برقرار نمی‌باشد. کارفرمایان صاحبان کارخانه و سرمایه بوده و در وضعیت برتر قرار دارند و عموماً کارگران عرضهٔ نیروی کار خود نیاز دارند، کارفرمایان، از این موضع برتر استفاده نموده و تلاش دارند در جهت کم کردن هزینهٔ تولید، مزد کمتری به کارگر پرداخت کنند. بدین لحاظ، کارفرمایان در روابط کار دخالت نموده به‌انحاء مختلف از کارگران حمایت می‌کنند. از جمله این حمایت‌های کارگری، حمایت از مزد کارگر می‌باشد، نتایج پژوهش نشان داد که هم‌اکنون نظام مناسب به‌دین و حداقل مزد در ایران نیازمند اصلاحاتی در خصوص نحوه انتخاب نمایندگان کارگری، شورای عالی کار، تعیین حداقل مزد متفاوت با توجه به مناطق و صنایع مختلف کشور و حرکت به سمت پویایی بیشتر تشکیل‌های کارگری و بالطبع پیمان‌های دسته‌جمعی در این خصوص است، بنابراین این کتاب به حمایت‌ها و چالش‌های محاسبه مزد می‌پردازد.